

І. Скічко,

асистент кафедри права
Вінницького національного аграрного університету,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ОСОБИ-КОЛАБОРАЦІОНІСТА**

Актуальність тематики. Колабораційна діяльність за своїм змістом та сутністю. Є однією з найбільш небезпечних для стабільного функціонування держави та життя суспільства, оскільки сутність її полягає в деструктивному, системному впливі не на саму державу, а на ті фундаментальні цінності та основи, що вона в себе вбирає. Актуальним є питання ефективності процесів пов'язаних із досудовим розслідуванням колабораційної діяльності з огляду на військове протиправне вторгнення росії на територію України та широке використання агресором нестійких і відверто антисоціальних елементів української спільноти в колабораційній діяльності, що спрямована на підірив державного суверенітету.

Важливим є зазначення про те, що ефективне державницьке реагування на факти і прояви колабораціонізму в суспільстві є запорукою недопущення досягнення злочинцем (злочинцями) своєї мети, а визначення типових і змістовних характеристик такої особи є фундаментом успішності будь-якого досудового розслідування, зокрема й щодо колабораційної діяльності.

Визначення особи-правопорушника в даному контексті дозволить встановити реальність та зміст злочинних намірів, ймовірно обрані способи та методи реалізації задуманого, а також багато інших компонентів, що пов'язуються як із об'єктивною так і з суб'єктивною стороною кри-

мінального правопорушення відповідного складу.

Водночас, належить зауважити, що інститут надання криміналістичної характеристики особам-правопорушникам є досить розповсюдженим і широко використовується в криміналістиці як один із найбільш дієвих. Проте, враховуючи складність здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності, а також раптовість та завуальованість обставин переходу на бік ворога й активне пропагування визнання збройної агресії окремими публіко-патріотично налаштованими громадянами зумовлюють необхідність встановлення додаткових і більш конкретних характеристик даного виду злочинної діяльності.

Метою статті є криміналістична характеристика особи-колабораціоніста, що дозволить оптимізувати здійснення досудового розслідування за даним видом злочинності. Це в свою чергу зумовлює необхідність розв'язання таких дослідницьких завдань, як: 1. Окреслення змісту та сутності поняття криміналістичного портрету правопорушника; 2. Обґрунтування комплексу рис притаманних особі-колабораціоністу, з огляду на перелік обставин, указаних у Кримінальному кодексі України; 3. Окреслення основних науково-теоретичних і практичних висновків щодо предмета дослідження та узагальнення пропозицій на основі проаналізованого матеріалу.

Об'єктом статті виступають суспільні відносини, в сфері здійснення досудового розслідування колабораційної діяльності.

Предметом дослідження є криміналістична характеристика особи-колабораціоніста.

Виклад основного матеріалу статті. Перш за все, для об'єктивної характеристики змісту та сутності криміналістичної характеристики особи-колабораціоніста, слід зосередитись на самому понятті колабораційної діяльності та проаналізувати його основні характеристики.

Законодавством України, з огляду на нещодавні зміни забезпечується кримінальна караність відповідного явища, а саме воно, віднесено до переліку складів кримінальних правопорушень, що є юридично значимим фактом і не може не зосередити увагу як науковців так і практиків [1]. М. Бутенко зосереджує увагу на тому, що Кримінальний кодекс було доповнено новою статтею 111-1, у якій визначено та надано пояснення щодо дій, які можуть бути кваліфіковані як колабораціонізм. До таких дій було віднесено злісне заперечення збройної агресії проти України, заклики підтримки агресора, окупаційної адміністрації, добровільне заняття різного роду посад у незаконних органах влади, що створені на тимчасово окупованих територіях, в тому числі, окупаційних адміністраціях держави-агресора, а також участь у діяльності цих організацій [2]. Відповідно, попередній структурний аналіз відповідного поняття вже свідчить про те, що особа котра вчиняє такі дії однозначно не може бути іноземцем, а відповідно – однією з характеристик особи-правопорушника в даному випадку буде приналежність особи до громадянства України. Хоча деякі частини відповідного складу кримінального правопорушення визначають особою-злочинцем виключно особу-іноземця.

Е. Оржинська зазначає, що кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки є одними із найтяжчих, оскільки зазначена категорія посягає не лише на державну, конституційну та національну безпеку загалом, а й на національні інтереси України, які включають в себе громадську безпеку і порядок, життя та здоров'я людини та громадянина тощо. Небезпечність кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки полягає не лише у посяганні на державу – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища (виникнення надзвичайних ситуацій екологічного, техногенного характеру тощо), на суспільство – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку, але і на людину та громадянина загалом, на їх життя і гідність, на конституційні права і свободи, на безпечні умови життєдіяльності [3]. Відповідно, урахувавши попередній висновок про приналежність особи-колаборанта до громадянства України, слід зауважити, що така низка обставин свідчить про категоричний цинізм і деструктивізованість та девіантність поведінки відповідного індивіда, оскільки користуючись правами і свободами, що надаються лише громадянину України, щоденно застосовуючи свій правовий статус громадянина, що є інструментом реалізації людського права на життя та достойне існування одночасно суперечити загальноприйнятим соціальним стандартам і правилам, що є законними – є вкрай небезпечним для всього такого суспільства. Колабораціонізм, як вид злочинної діяльності підриває соціум із середини, не дозволяє стабільно розвиватись йому, заперечує існування не лише держави як інституту, а й протирічить акту соціального волевиявлення щодо її створення, що безперечно деструк-

тивно впливає на дотримання прав і свобод людини і громадянина.

В. Олішевський зазначає, що колабораціоніст реалізуючі даний вид кримінального правопорушення не може втілити свій злочинний намір без взаємодії з об'єктами і предметами оточуючого середовища. У цей процес він втягує окремі елементи середовища, що його оточує, які потім свідомо й цілеспрямовано перетворюються та використовуються ним для досягнення злочинного результату. Ці елементи виступають знаряддями вчинення кримінального правопорушення [4]. Таким чином, усвідомлюючи можливість підбору колабораціоністом знарядь і вибору способів учинення кримінального правопорушення, слід підкреслити розуміння соціальних процесів, бажання на них впливати, високий інтелект, здатність критично мислити та зрілий вік – як основні характерні риси особи-колабораціоніста.

Судова практика, в свою чергу також системно утверджує й практично орієнтує основні напрацювання криміналістичної науки, крізь призму судової нормотворчості. Так, наприклад, судом було визнано винним громадянина за те, що він діючи умисно, використовуючи всесвітню мережу «Інтернет», зокрема соціальну мережу «Тік-Ток», де він зареєстрований та має власний аккаунт з нікнеймом, поширив відеозапис, шляхом його опублікування на власному аккаунті у вільному доступі для невизначеного кола осіб. Винний висловив заперечення здійснення збройної агресії рф проти України, здійснив заклики до підтримки рішень та дій держави-агресора [5]. Відповідно, надана характеристика свідчить про факт комп'ютерної грамотності та обізнаності злодія, його соціальну активність та вміння формулювати свої думки чітко, зрозуміло та орієнтувати їх на досягнення результату.

На думку О. Кузьменко колаборант – це особа, яка умисно, добро-

вільно та свідомо співпрацювала або закликала до співпраці з військовими формуваннями або представниками окупаційної адміністрації держави-агресора. Авторка зазначає, що без криміналістичної характеристики кримінального правопорушення неможливо сформулювати ефективну методику його розслідування, а тому до основних елементів криміналістичної характеристики колабораційної діяльності, на нашу думку, слід віднести спосіб, місце, час вчинення злочину, засоби злочинного посягання та особу злочинця. Загалом, особа – колабораціоніст законодавцем визначена відповідно до способів вчинення колабораційної діяльності, а саме: 1) громадянин України (ч. 1-3, 5, 7 та 8 ст. 111-1 КК України); 2) іноземець чи особа без громадянства (ч. 4, 6 та 8 ст. 111-1 КК України); 3) юридична особа (вчинення будь-якої з зазначених протизаконних дій від імені юридичної особи її уповноваженою особою) [6].

Висновки. У статті досліджено особу-колабораціоніста, як суб'єкта вчинення відповідного кримінального правопорушення, що на думку авторки суттєво посилить доктрину криміналістики в даній галузі, а також сприятиме формуванню окремих тенденцій у правоохороні та правозахисті та дотично оптимізує кримінальний процес загалом.

Авторкою обґрунтовується, що роль і значення надання криміналістичної характеристики особі-колабораціоністу відкриває нові можливості, щодо плюралізму форм і методів здійснення досудового розслідування вказаного виду злочинної поведінки. Обґрунтовується також соціально-правовий аспект відповідної проблематики, оскільки на сьогоднішній день важливим є питання пов'язане з соціальною сутністю колабораційної діяльності, її основними змістовними характеристиками, що безпосередньо й тісно переплетено з функціонуван-

ням держави, як утворення за ініціативою суспільства.

Доведено, що в умовах відбиття збройної агресії та широкого використання росією осіб, шляхом залучення їх до колабораційної діяльності, що підриває соціум із середини надважливим є формування уявлення про особу-колабораціоніста, з метою напрацювання основних криміналістичних і кримінальних процесуальних алгоритмів і методик, що покликані вдосконалити відповідний кримінальний процес.

Зауважується, що особою-колабораціоністом, за результатами проаналізованого слід уважати громадянина України, віком до 70 років, що має спроможність споживати й продукувати певного роду та контексту інформацію, що за своєю сутністю та змістом суперечить основам державного ладу України, її територіальної цілісності. Також, у залежності від форми вчинення колабораційної діяльності, дана особа може бути посадовою, тобто очолювати певне окупаційне утворення.

Перспектива подальшого дослідження криміналістичного портрету особи-колабораціоніста полягає в необхідності залучення до аналізу міжнародних статистичних даних і результатів криміналістичних розробок у країнах, де відбувались подібні ситуації та існує соціальних запит на їх вирішення.

У статті досліджено особу-колабораціоніста, як суб'єкта вчинення відповідного кримінального правопорушення, що на думку авторки суттєво посилить доктрину криміналістики в даній галузі, а також сприятиме формуванню окремих тенденцій у правоохороні та правозахисті та дотично оптимізує кримінальний процес загалом.

Авторкою обґрунтовується, що роль і значення надання криміналістичної характеристики

особі-колабораціоністу відкриває нові можливості, щодо плюралізму форм і методів здійснення досудового розслідування вказаного виду злочинної поведінки. Обґрунтовується також соціально-правовий аспект відповідної проблематики, оскільки на сьогоднішній день важливим є питання пов'язане з соціальною сутністю колабораційної діяльності, її основними змістовними характеристиками, що безпосередньо й тісно переплетено з функціонуванням держави, як утворення за ініціативою суспільства.

Доведено, що в умовах відбиття збройної агресії та широкого використання росією осіб, шляхом залучення їх до колабораційної діяльності, що підриває соціум із середини надважливим є формування уявлення про особу-колабораціоніста, з метою напрацювання основних криміналістичних і кримінальних процесуальних алгоритмів і методик, що покликані вдосконалити відповідний кримінальний процес.

Зауважується, що особою-колабораціоністом, за результатами проаналізованого слід уважати громадянина України, віком до 70 років, що має спроможність споживати й продукувати певного роду та контексту інформацію, що за своєю сутністю та змістом суперечить основам державного ладу України, її територіальної цілісності. Також, у залежності від форми вчинення колабораційної діяльності, дана особа може бути посадовою, тобто очолювати певне окупаційне утворення.

Перспектива подальшого дослідження криміналістичного портрету особи-колабораціоніста полягає в необхідності залучення до аналізу міжнародних статистичних даних і результатів криміналістичних розробок у країнах,

де відбувались подібні ситуації та існує соціальних запит на їх вирішення.

Ключові слова: розслідування, колабораціонізм, особа-колабораціоніст, криміналістика, слідча діяльність, криміналістична характеристика, портрет злочинця.

Skichko I. Forensic characteristics of a collaborator

The article examines a collaborator as a subject of committing a relevant criminal offense, which, in the author's opinion, will significantly strengthen the doctrine of criminalistics in this area, as well as contribute to the formation of certain trends in law enforcement and human rights protection and tangentially optimize the criminal process as a whole.

The author substantiates that the role and significance of providing forensic characteristics to a collaborator opens up new opportunities for pluralism of forms and methods of pre-trial investigation of this type of criminal behavior. The socio-legal aspect of the relevant issues is also substantiated, since today the important issue is related to the social essence of collaboration activity, its main substantive characteristics, which are directly and closely intertwined with the functioning of the state as an education initiated by society.

It is proved that in the context of repelling armed aggression and widespread use by Russia of persons, by involving them in collaboration activities that undermine society from the inside, it is extremely important to form an idea of a collaborator in order to develop basic forensic and criminal procedural algorithms and techniques designed to improve the relevant criminal process.

It is noted that a collaborator, according to the results of the analyzed, should be considered

a citizen of Ukraine, aged from 70 years, who has the ability to consume and produce a certain kind and context of information that by its essence and content contradicts the foundations of the state system of Ukraine, its territorial integrity. Also, depending on the form of collaboration, this person may be an official, that is, head a certain occupation formation.

The prospect of further research of the forensic portrait of a collaborator lies in the need to involve in the analysis of international statistical data and the results of forensic developments in countries where similar situations occurred and there is a social demand for their solution.

Key words: investigation, collaborationism, person-collaborator, criminalistics, investigative activity, forensic characteristics, portrait of a criminal.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 3 берез. 2022 р. № 2108-IX. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
2. Бутенко М.В. Можливі шляхи встановлення особи-колабораціоніста. Забезпечення психологічної допомоги в секторі Сил оборони України : зб. тез Всеукр. міжвід. психол. форуму (м. Київ, 30 черв. 2022 р.). Київ, 2022. С. 302–304. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmli/bitstream/handle/123456789/6410/_30.06.2022.pdf?sequence=1#page=303
3. Оржинська Е.І. Колабораційна діяльність: попередня криміналістична характеристика. The European dimension of modern legal science : scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. Pp. 339–367. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/266/7385/15357-1?inline=1>
4. Олішевський В.В. Криміналістична характеристика викрадення людини,

вчиненого з корисливих мотивів. *Право і безпека*. 2004. Т. 3, № 4. С. 90–95.

5. Вирок Індустріального районного суду м. Дніпра від 07 квіт. 2022 р. у справі № 202/1378/22. Провадження № 1-кп/202/237/2022. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт].

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103890814>

6. Кузьменко О.В. Особливості криміналістичної характеристики колабораційної діяльності. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 336–339.

